

CENY OBILÍ NA TRHU V PARDUBICÍCH V LETECH 1729 A 1730

Petr VOREL

Obilí představovalo v raném novověku strategické zboží. V našich končinách bylo základním zdrojem běžné potravy, hlavní surovinou pro výnosnou výrobu piva a lihovin a především se dalo dlouhodobě skladovat. Náhlé výkyvy cen obilí výrazně ovlivňovaly i ceny mnoha potravinářských výrobků a také hmotné postavení většiny společenských vrstev tehdejší společnosti.¹⁾ Na odbytu a ceně obilí byli tak či onak závislí nejen vesničtí hospodáři jakožto prvovýrobci, ale také městské obyvatelstvo, ať již jako přímí spotřebitelé nebo jako obchodníci a řemeslníci potravinářských profesí. I většina hospodářských úředníků ve správě velkostatku měla část své mzdy (alespoň formálně) stanovenou jako obilní deputát.²⁾ Je proto pochopitelné, že cena právě tohoto zboží hrála v hospodářském systému oněch dob významnou roli. Pokud se v kronikářských záznamech setkáváme se zmínkami o mimořádné drahotě či naopak láci, bývá zmiňovaná skutečnost demonstrována obvykle na aktuálních cenách obilí. Ceny obilí se také velmi často objevují v souvislosti s prodeji venkovských gruntů v 16.-18. století. V takových případech jde obvykle o úřední odhad či dobový cenový normativ, případně (například při dražbě pozůstalosti) o aktuální cenu v jednom časovém bodě. Málo kdy jsou však prameny natolik kompletní, abychom mohli vývoj ceny obilí sledovat podrobněji.

České země byly jedním z mála koutů Evropy, které koncem 17. a v první polovině 18. století prožívaly dlouhá desetiletí mírového života. Stále však

¹⁾ A. Mjka, Nástin vývoje cen zemědělského zboží v Čechách v letech 1424-1547, ČSČH 7, 1959.

²⁾ Převod naturálního (především obilního) deputátu na peníze v hotovosti představoval v celkovém služném vrchnostenských úředníků vyšší hodnotu, než vlastní peněžní mzda. V konkrétních podmínkách pardubického panství se této otázce věnoval P. Vorel. Důsledky generální vizitace pardubického panství roku 1614, Informační zpravodaj Klubu přátel pardubického muzea 2, 1985, č. 2, s. 14-21, též viz studie T. Siglové, v tomto sborníku.

rostoucí daně, vojenské kontribuce a nucené odvody mladých rekrutů byly vedle rostoucích robotních požadavků šlechtického velkostatku a ideologických represí, vystupňovaných v některých fázích rekatolizace, tíživým břemenem, limitujícím rozvoj většiny měst i venkovských regionů. Poslední dvě generace habsburských císařů vedly války na mnoha jiných frontách a mírový týl zemi Koruny české se stal hlavním rezervoárem sil celé monarchie.

Informace o vývoji cen obilí ve vybraných produkčních oblastech monarchie měly velký význam, neboť ze státní pokladny se obilí nakupovalo ve velkém pro potřeby armády a také pro zahraniční obchod. Údaje o cenách obilí v Čechách se dochovaly v poměrně rozsáhlých fragmentech, z nichž část již byla systematicky publikována. Většinou však pocházejí až z doby válek tereziánské a napoleonské doby, kdy se stala otázka plynulého zásobování záležitostí mimořádného státního zájmu. Za nejvýznamnější zdroj informací lze považovat hlášení krajských hejtmanů Stavovskému zemskému výboru a Českému guberniu, dochovaná v souvislejších řadách od roku 1745 (torzálně od roku 1725) do počátku šedesátých let 18. století.³⁾ Od poslední čtvrtiny 18. století se již dochovaly cenové obilní řady z různých částí Čech v poměrně uceleném stavu, umožňujícím statistické zpracování. Značná část jich byla již v minulosti zpracována a publikována, ať již v rámci monografických příloh sborníku Vědecké práce zemědělského muzea,⁴⁾ či v rámci monotematických sborníků.⁵⁾

3) Tyto zprávy zhodnotila M. Borská - Urbánková, *Obilní trhy a ceny obilí v Čechách v 18. století*. AUC - Philosophica et historica 3, 1977, s. 103-138; badatelské veřejnosti konkrétní cenové údaje nedávno zpřístupnila v rozsáhlých tabulkových přehledech táž, *Hlášení cen obilí pro vojenské účely z let 1725-1763*, Sborník archivních prací 41, 1991, č. 1, s. 171-247.

4) M. Kapavíková - V. Sekotová, *Ceny základních obilnin na trzích středního Polabí v závěru feudalismu - příloha Vědeckých prací Zemědělského muzea č. 17, 1977*; V. Sekotová - J. Tlapák, *Ceny základních obilnin v trzích středních bydžovského kraje a v Liberci*, tamtéž č. 18, 1978; M. Bisingerová - M. Sedláková - J. Tlapák, *Ceny základních obilnin některých jihočeských měst v závěru feudalismu*, tamtéž č. 24, 1984; M. Bisingerová - J. Tlapák, *Ceny základních obilnin na trzích některých středočeských měst v závěru feudalismu*, tamtéž č. 26, 1987; M. Bisingerová - J. Tlapák, *Ceny základních obilnin na trzích některých měst v severních a severozápadních Čechách v závěru feudalismu*, tamtéž č. 28, 1991.

5) Celkovou sumarizaci problému, doplněnou názornými grafickými a mapovými přílohami, připravil J. Petráň, *Ceny obilí a tržní okruhy v Čechách v 18. a počátkem 19. století*, in: J. Petráň (red.), *Problémy cen, mezd a materiálních podmínek života lidu v Čechách v 17.-19. století II.*, Acta Universitatis Carolinae - Philosophica et Historica 3 - 1977, s. 9-50; dále viz J. Tlapák, *Tržní ceny*

Úrodné Pardubicko, vytvářející rozlehlé komorní panství,⁶⁾ představovalo tehdy jednu z významných obilnářských produkčních oblastí. Samotné Pardubice se staly ve východních Čechách centrem jednoho z nejrozsáhlejších obilních tržních okruhů.⁷⁾ Přehled o aktuálních cenách obilí právě v Pardubicích byl dostatečně reprezentativní pro dobrou orientaci o možnostech výhodných či spekulativních nákupů tohoto zboží. Zprávy z pardubického obilního trhu proto představují poměrně početný soubor cenových údajů, využitých již dříve při statistickém zpracování obilních cenových řad. Většina souvislých cenových údajů však pochází až z druhé poloviny 18. a hlavně z 19. století. Starší zprávy byly dosud známy jen v torzech, která neumožňovala širší komparaci.⁸⁾

K upřesnění našich dosavadních představ o průběžném vývoji cen základních obilovin přispívá přehled cen obilí na trhu v městě Pardubicích z let 1729 a 1730, uložený v archivním fondu zdejšího velkostatku a unikající dosud badatelské pozornosti.⁹⁾

základních druhů obilovin v některých městech, severních a severovýchodních Čech v letech 1767-1848, tamtéž s. 139-192; J. Hone, *Problémy studia mezd a cen chlebového obilí v 17. a 18. století*, tamtéž s. 51-90; J. Krivka, *Ceny obilí a luštěnin v Kadani, Lounech, Ústěku a Podbořanech v letech 1717-1792*, tamtéž s. 91-198; M. Borská - Urbánková, *Obilní trhy a ceny v Čechách v 18. století*, tamtéž s. 109-138; táž, *Zásobování Prahy obilím v 18. století ve světle Tereziánského katastru*, *Pražský sborník historický* 1991, s. 51-96.

6) Otázku vývoje komorních panství a začlenění pardubického dominia do jejich systému podrobně řeší E. Maur, *Český komorní velkostatek v 17. století*, Praha 1976. Též viz P. Vorel, *Šlechtická aristokracie barokní doby a její sídla ve východních Čechách*, in: B. Bůžek (red.), *Život na dvorech barokní šlechty (1600-1750)*, Opera historica 5, Editio Universitatis Bohemiae Meridionalis 1996, s. 335-363, zvl. mapa č. 1: *Pozemkový majetek panovnické komory, královských měst a církevních institucí ve východních Čechách v polovině 18. století*, s. 355.

7) J. Petráň, *Ceny obilí a tržní okruhy v Čechách* (viz pozn. č. 5), mapa „Obilní tržní okruhy v Čechách podle tereziánského katastru III.“ na s. 24.

8) V rámci historického Chrudimského kraje byly informace o cenách obilí v polovině 18. století systematicky shromažďovány z Chrudimě, Litomyšle, Pardubic a Vysokého Mýta. Ojedinelé zprávy se dochovaly i z Luže. V sousedním Hradeckém kraji to byla především města Dobruška, Dvůr Králové, Hradec Králové, Jaroměř, Rychnov nad Kněžnou a Trutnov, ojedinelé zprávy se dochovaly i z Hostinného a Náchoda. Informace o cenách z Pardubic jsou zde doloženy jednou z prosince 1730, jednou z listopadu 1735, od roku 1746 pak z různých měsíců několikrát ročně: 1746 (4x), 1747 (9x), 1748 (5x), 1749 (8x), 1750 (10x), 1751 (10x), 1752 (8x), 1753 (7x), 1754 (11x), 1755 (7x) a 1763 (1x). Viz tamtéž, s. 209-210.

9) Státní oblastní archiv Zámorsk, fond Velkostatek Pardubice, karton č. 12, sign. I 8 1 6-20, fol. 20-69.

